

Peter Esterhazi

TO BOGATSTVO BIO JE DANILO KIŠ

Putovao je po nalogu: unajmio bi ga neki sjajni gospodin ili pak neka nešto ofucanija zemlja – i tada bi počeo da putuje.

Među nama budi rečeno, nije bog zna kako voleo da putuje, najradije bi sedeo povozdan u svojoj sobi. Mada ni to nije posve tačno. Njegova duša pripadala je Najmljeniku, pod uslovom da je imao više duša – u trenucima zanosa činilo bi mu se, da ih ima proizvoljno mnogo. Ponekad možda čak i za jednu dušu više, nego što je mnogo; no, o tome nije razmišljao. Naški rečeno (šta god to značilo), o smrti nije razmišljao. Što se smrti tiče, nije bio devičanski čist, stajao je on već pored otvorenog kovčega sav u suzama, nem, paralisan, znao je, šta znači biti siročče, šta je plač, šta je bol, šta je crno, ali njegov život nije bio u znaku smrti, premda, život jeste u znaku smrti. Sve to moguće je nazvati, u najmanju ruku, paradoksom, iako ponešto smešnim paradoksom, jer su ga Nalogodavci (Unajmljivači) upravo zbog toga i zapošljavali – u suštini, slali su ga u smrt. Najmljenik je bio, međutim, besmrtn, u meri u kojoj je sam zamišljao sebe besmrtnim.

Dugo me je iz pravca Nandorfehervara (Beograd) pratila zvonjava s crkvenih tornjeva, po naređenju pape Julija Drugog, još u predvečerje čuvene Hunjadijeve bitke, prema Arovom mišljenju, kao molitva i zakletva, a ne – kako se veruje – u spomen (retke) pobede, a onaj ko je već imao prilike da čuje podnevnu riku mehaničkog zvona Mađarskog Radlija, mogao je da nasluti, da se i ovde radi o nekakvoj velikoj mađarskoj kompenzaciji.

Prolazili smo zemljom Danila Kiša.

Jednog tužnog jesenjeg dana nazvali su Najmljenika iz Pariza. Iz slušalice je dopirao sav razdragan, *promukao* glas, slušaj ovamo, glupi Mađaru. Najmljenik je jako voleo vlasnika tog glasa, koga je uglavnom bio glas da je Srbin, premda mu je majka bila Crnogorka, a otac mađarski Jevrej, dok je on sam, po svemu sudeći, bio jedini Jugosloven, u njemu je kulminirala ona beslovesna ideja zvana Jugoslavija, i bio je skoro jedini egzistencijalni dokaz da različiti narodi nisu stvoreni samo da kolju, već i da obogaćuju jedni druge. *To bogatstvo bio je Danilo Kiš*. Na svetu, na celom svetu on je imao najlepšu adamovu jabučicu. Prava francuska adamova jabučica, bar u očima Najmljenika ovaj srednje-istočno-mešani-evropejac je bio otelotvorenje francuskog muškarca kao takvog; pamet, erotika, duhovitost, strogoća, muška dostojanstvenost i muška samoironija, klovn i moralna instanca, izvinjavam se na izrazu, i lakoća: telesnost i bestelesnost, to je bio Danilo Kiš, smrt i besmrtnost u *istom licu*.

Naš prvi susret desio se ovako: držali su jednom nekakvu veoma otmenu konferenciju, tako sjajnu, da je Najmljenik, kada je prve večeri izašao iz lifta, iz te pozla-

ćene, ukrašene kabine, i kada se osvrnuo u sali, odmah uočio da je tamo neko ili nobelovac, ili milioner. U suštini je tako, metodom eliminacije, mogao i samoga sebe da identifikuje: stao je pred jedno barokno ogledalo, video je da onaj u ogledalu nije ni ovo, ni ono, pa je klimnuo glavom: dakle, to sam ja. Stao je po strani, posmatrao je vrevu, žamor, šampanjske čaše, smokinge i naušnice, američki film u boji, balaska dvorana, muzika: Čajkovski. Nikoga nije poznao, tek ponekog, sa fotografija.

Utom se na drugom kraju dvorane digla neka crna oluja, i neka krakata, dugonoga prilika prohujala je društvom, u kariranom sportskom sakou, kao da je ta oluja svakog oborila, ali ipak tako, da ih je u istom trenutku i postavila na noge jednim gracioznim rukoljubom..., ne, nije to bio rukoljub, već jedan u nešto većoj meri južnjački, nešto grublji gest, dame je prihvatao za zadnjice, a muškarce zgrabivši za revere, ali ipak s lakoćom jednog rukoljuba, teškim šarmom – i začas se pred Najmljenikom stvorio njegov stariji brat (jer Najmljenik je bio čovek, što se braće tiče, apsolutni siromašak, i voleo je da svoje odnose *svede* na porodične, čeznuo je za sestrama i majkama, izmišljao je sebi očeve i braću, i tako dalje, i tako dalje, stvar je prosta kao trčanje u vezanoj vreći), nepoznati je vikao, poput junaka iz nekog Otlikovog romana, grlio je, opipavao, stupivši korak nazad razgledao Najmljenika: Ti! Je li! No! Dakle! Sjajno! Mađar! – i u tom trenutku svi su mogli saznati, sve to blistavo društvo, ko je Najmljenik; Najmljenik je, dakle, onaj koga ovaj promukli, da kažemo tako, voli.

Slušaj ovamo, glupavi Mađaru, hroptao je iz Pariza glas („nešto sam promukao, napili smo se u Dubrovniku“), radilo se o tome da, navodno, u Mađarskoj postoje *nekakve* kapi, pa ako bi Najmljenik mogao da mu ih pošalje... ali nije važno, zvao je samo zbog žena, da ih malo umiri, no, čao, volino jedna. Glas je govorio prefinjeno mađarski, ne bez akcenta, ali gipko, iznutra, invenciozno. Najmljenik je umeo prilično dobro da sluša – i na tom savetovanju često su se šetali zajedno, ruku pod ruku, kao dve prijateljice – Najmljenik je slušao tog čoveka, uzbuđen i duboko dirnut, kako ga posvećuje u duboko intimne, spisateljske stvari, kako već dve godine ne piše ništa, i koliko su, po njemu, bezvredna njegova dela, i da ga nerviraju baš one osobine koje drugi toliko hvale i, potom, pripovedao je nadugačko o „život“-u, koji je dakako nešto posve različito od „književnost“-i, da bi sasvim na kraju rekao: Mene zanima samo forma, forma, razumeš?! Glupavi Mađaru, možeš li to da shvatiš? Mogu, reko, srpska nacionalistička krvopijoj.

One kapljice su baš u to vreme bile nekako deficitarne, Najmljenik se rastrčao po gradu, odjurio kod filmskog režisera koji je snimio film o socijalističkoj kalvariji dotičnih kapljica, o mukama njihovog pronalazača, zamolio ga je da pomogne (i pomogao je), obišao je sve prijatelje, pozvao je razna udruženja građana i poznanike, apoteke i zaklete neprijatelje, zatim je pozvonio na vrata komšija, otrčao u obližnju osnovnu školu, pa se vratio kući, legao i zaspao, kao zaklan, i tada je krenula provala, nepoznati ljudi su mu zvonili na vrata, muškarci, žene, stari, mladi, deca, poželeti bi dobar dan, evo za onog Danila, donosili su napola pune flašice, ostatak, svi su ih dizali prema svetlu, malo i protresli, da se Najmljenik uveri, flašica nije prazna,

raznobojne bočice, flašice, čaše od senfa, pivske boce, u ime nastavnčkog veća, u ime fudbalskog kluba, u ime crkve, Danilu Kišu, rekoše, čujemo da je teško bolestan, govorili su o ovom nepoznatom bolesniku, kao da ga i te kako dobro poznaju i vole, kao da je svaki od njih lično stezao nekad njegovu veliku, koščatu ruku, kao da su videli kako se smeje, kao da su poznavali onaj opasan sjaj u njegovim očima, kakav ni u jednom drugom oku nisam još video, onaj furor, kao da su ga, *horribile dictu*, čitali.

Poslednji put su razgovarali telefonom, početkom oktobra, ne razume uputstvo, ono što je Najmljenik priložio kapljicama, naravno da je odavno slutio da Najmljeniku pisanje nije baš jača strana, bilo je *znakova* u tom pravcu, ali..., i tako dalje, frivolno, gotovo ravnodušno o svojoj smrti, jer o čemu bi drugome i moglo da bude govora, brbljali smo baš o tome da je, na putu prema smrti, odnos kapljica u čaju 3 x 3 ili, moliću te lepo, 1 x 3. Ali tada mu je glas bio već toliko hrapav, toliko kašast, do te mere se već nije iz Danilovog grla probijao, da ga takvog, zemaljsko biće, nije smelo slušati.

Ima Najmljenik jednu policu, IKEA, s preostalim kapljicama, u raznim bočicama, i kad god mu pogled tamo zaluta, odzvanjaju mu u ušima glasovi tog začaranog popodneva, one starice, pripitog crkvenjaka, čistača ulice, dobar dan želim, evo kapljica, onom Danilu, za koga rekoste da mora ozdraviti, njemu, da ozdravi, videćete, ozdraviće, i sve će na dobro da se izmetne.

– odlomak iz romana Pogled grofice Han–Han –